

Statáriális rendelkezések Magyarországon az I. világháború idején

I. Bevezetés

A rögtönbíráskodás (statárium) fogalmának két jelentése van. Tágabb értelemben azon kivételes *állapotot* jelenti, melyben – meghatározott feltételek bekövetkezése esetén – rendkívüli rendszabályok alkalmazása válik szükségessé, illetve rendkívüli jogi szabályozás alkalmaztatik; szűkebb értelemben pedig részint az ezen állapot során alkalmazandó jogi *normák* rendszerére, részint az ezen állapot során, speciális szabályok alapján lefolytatott *eljárásra* utal.² A kivételes állapotnak csak egyik megnyilvánulási formája a statárium, mely alá azonban azokat az egyéb elnevezéssel illetett rendkívüli helyzeteket is besoroljuk, melyeket nem így hívnak ugyan, de a statárium jellemzőivel rendelkeznek (pl. „hadiállapot”, „ostromállapot”, amennyiben azokban a statáriális büntetőeljárások tulajdonságai érvényesülnek).

A (bárhogyan hívott) statárium (a statáriális állapot és/vagy a statáriális büntető eljárások) jellemzői a következők: 1) annak elrendelése és/vagy kihirdetése végrehajtási szintű jogszabályokkal történik, általános törvényi felhatalmazás alapján; 2) feltétele a törvényben meghatározott valamely *extra ordinem* állapot bekövetkezése; 3) elsődleges célja a generális prevenció, melynek kizárólagos eszköze az elrettentés (azt olyankor rendelik el, ha a bűncselekmények elszaporodtak vagy azok elszaporodásától lehet tartani, esetleg egy rendes körülmények között viszonylag kis súlyú bűncselekmény is rendkívüli károkat tud okozni); 4) az eljárási garanciák hiánya vagy fogyatékosága (például a törvényes vád hiánya, a védelemhez való jog fogyatékosága, a jogorvoslathoz való jog hiánya); 5) az eljárás gyorsasága; 6) egyfokú eljárás; 7) az ítélet rendszerint vagy felmentés, vagy halál; 8) az ítélet azonnali vagy kvázi-azonnali (a gyakorlatban néhány órán belüli) végrehajtása.

A következőkben kizárólag az I. világháború előtt (1912-től) lehetővé tett rögtönbíráskodás anyagi jogi és eljárásjogi normáit tekintjük át (ahol az szükségesnek látszik, kitérve a gyorsított eljárásra vonatkozó jogi normák bemutatására is), egészen annak 1918-as befejezéséig. Csak utalunk arra, hogy a XX. század eleji (illetve általában véve a XX. századi) rögtönbíráskodás lényeges módon eltért a XIX. századitól, mivel azt immáron nem a köztörvényes bűnözők békeidőben elkövetett bűncselekményeinek rendkívüli mértékű

¹ Egyetemi docens, KRE ÁJK Jogtörténeti, Jogelméleti és Egyházjogi Tanszék (email: toth.zoltan@kre.hu).

² A rögtönbíráskodás (statárium) meghatározására a magyar büntetőjogi szakirodalomban számos kísérlet született, melyeknek tulajdonképpen egyetlen közös jellemzője annak kiemelése, hogy a rendes anyagi jogi és eljárási szabályok helyett – bizonyos feltételek bekövetkezése esetén – meghatározott bűncselekmények elkövetői rendkívüli anyagi jogi normák alapján és rendkívüli eljárás keretében vonhatók büntetőjogi felelősségre. Így például statárium alatt „azon eljárást kell érteni, midőn mellőztével a’ törvényes perlekedési ünnepélyességeknek, rövid idő alatt, bizonyos szabályok szerint valamely nagyobb gonosztevőn a’ halálbüntetés végrehajtatik” (Szokolay István: Büntetőjogtan a’ codificatio és tudomány legújabb elvei szerint, különösen bíránk ’s ügyvédek számára. Heckenast Gusztáv, Pest, 1848, 348. o.); vagy „a rögtönbírósi eljárás alatt azon törvényes cselekvények foglalatát értjük, a melyek a közbiztonságnak bizonyos büntettek elharapódzása általi veszélyeztetése folytán szükségessé vált rendkívüli büntető intézkedéseknek, a rendes büntető eljárástól eltérő szabályok szerinti érvényesítését eszközlik (Kautz Gusztáv: A magyar büntető jog és eljárás tankönyve különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire is. Eggenberger, Pest, 1873, 523. o.); esetleg az „a büntetőeljárás egyik formája, amelyet rendkívüli közállapotok idején az elharapódzott bűncselekményekre alkalmaznak és amellyel egyúttal a rendes büntetőjog szabályaitól eltérő (anyagi) büntetőjogi szabályok alkalmazása is jár együtt” (Heller Erik: A magyar büntetőjog általános tanai. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1945, 392. o.); stb.

elszaporodása miatt, hanem kifejezetten háborús vagy (ellen)forradalmi helyzetben, továbbá mindezek veszélyének kialakulásakor vették igénybe, illetve elsősorban ezekre az esetekre tették az alkalmazását lehetővé – természetesen akár *extra ordinem* (tipikusan állam elleni vagy az állam létérdekeit sértő, illetve katonai) deliktumok, akár súlyos (vagy az adott rendkívüli helyzetben annak tartott) köztörvényes bűncselekmények esetében.³

II. A rögtönbíráskodás lehetőségének 1912-ben lefektetett alapjai

A statárium lehetőségéről rendelkező XX. század eleji normák sorát 1912-ben három törvény nyitja: a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról, illetve a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII., illetve XXXIII., parallel vagy ikertörvénycikk, valamint a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről rendelkező 1912. évi LXIII. törvénycikk. Az előbbi két törvényt azért nevezhetjük párhuzamos törvényeknek, mert az előbbi a hadseregi (a közös osztrák-magyar hadseregére és a haditengerészetre vonatkozó), az utóbbi pedig a honvédi (a magyar honvédség tagjaira irányadó) büntetőbíráskodási szabályokat tartalmazta ugyan, ám e szabályok a kétfajta haderőre (a nagyon kevés értelemszerű eltérés kivételével) ugyanazok voltak, olyannyira, hogy még a paragrafusok és a bekezdések számozása is egyforma volt, tartalmukról, a legtöbbször szó szerint azonos szövegezésükről nem is beszélve. Éppen ezért a következőkben e két törvényt nem is választjuk külön, hanem mint egységes jogszabályról fogunk róluk beszélni.

Ami először tehát a katonai ikertörvényeket illeti, az általuk büntetni rendelt katonai bűncselekmények vonatkozásában a haditörvénytörvények mondatik ki illetékesnek; a militáris deliktumok miatt indult rögtönbíráskodási eljárásra pedig a haditörvénytörvények eljárásának általános rendelkezéseitől eltérő, speciális processzuális szabályozás lesz irányadó, melyet a parallel törvények a XXVI. fejezetükben szabályoznak. A törvények a statáriális eljárás alá tartozható bűncselekményeknek három fajtáját különböztetik meg. Az elsőbe azon katonai büntettek tartoznak, amelyeknek esetében a rögtönítélő eljárásnak a rögtönbíráskodás előzetes kihirdetése nélkül helye lehet. Ekkor az illetékes parancsnok maga dönt arról, hogy az ilyen cselekményt elkövetett katonák egyedi büntetőügyeiben elrendeli-e a statáriális eljárást, vagy nem. E büntettek a függelemsértés, a zendülés, a gyávaság, a fegyelem- és rendháborítás, a jogosulatlan toborzás és a kémkedés.

A második csoportba azon deliktumok tartoznak, amelyek elkövetőivel szemben csak a rögtönítélő bíráskodás előzetes kihirdetése után lehet ilyen eljárást lefolytatni, de a kihirdetés a törvények alapján ekkor is az illetékes parancsnok joga, amellyel bármikor élhet, ha azt szükségesnek tartja. Ezek a bűncselekmények a lázadás, a szökés, az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segítségnyújtás, a lázongás és az elharapózott fosztogatás. Végül a harmadik kategóriába tartoznak a gyilkosság, a rablás, a gyújtogatás, valamint az idegen tulajdonnak gonoszszágból rongálásával elkövetett nyilvános erőszakoskodás, amelyek esetében a hadügyminiszter dönthet a statárium kihirdetéséről, bár e jogát szintén átruházhatja az illetékes parancsnokra. Azonban a 435. § (2) bekezdése szerint „rögtönbíráskodás kihirdetésének ezekben az esetekben csak akkor van helye, ha a felsorolt büntettek oly fenyegető módon harapóznak el, hogy a fegyelem csorbulásának vagy a közbiztonság veszélyeztetésének, vagy az állam hadi erejét fenyegető bűncselekmények szélesebb körű elterjedésének megakadályozása végett elrettentő példaadás válik szükségessé”.

³ A magyarországi statárium I. világháború előtti és utáni történetének részletes bemutatását lásd: Tóth J. Zoltán: A rögtönbíráskodás története Magyarországon a XIX-XX. században. *Iustum Aequum Salutare*, XIII. évfolyam, 2017/4. szám, 143-177. o.

Az illetékes parancsnok által kiadott, a rögtönbíráskodás kihirdetését elrendelő parancsnak tartalmaznia kell „1. azoknak a büntetteknek megjelölését, a melyek miatt és azokat a katonai kötelekeket vagy azokat a kerületeket, a melyekre a rögtönbíráskodást elrendelték; 2. azt a felhívást, hogy az ily büntettek elkövetésétől mindenki óvakodjék, és 3. azt a figyelmeztetést, hogy mindenki, a ki a kihirdetés után ily büntettet követ el, rögtönítelő eljárás alá kerül és halállal bünhődik; e mellett meg kell jelölni a halálbüntetés nemét”.⁴ Terhes nők, elmebetegek és súlyos betegségben szenvedő egyének nem állíthatók rögtönítelő bíróság elé.⁵ Az eljárás azon a kerületen belül, ahol a statáriumot kihirdették, bárhol és bármikor, akár az éjszakai órákban és a szabad ég alatt is lefolytatható, melyre a bíróság elé állítástól számítva mindössze háromszor huszonnégy óra áll rendelkezésre. A rögtönítelő bíróság ítéletéhez egyhangú szavazatra van szükség; ha ez a bűnösséget mondja ki, akkor a büntetés csak halál lehet,⁶ amelyet „a halálra előkészülés végett adott megfelelő határidő letelte után, rendszerint két órán belül”⁷ kell végrehajtani.

Nagyon fontos szabály, hogy „ha a rögtönítelő bíróság magát illetékesnek nem tartja, vagy ha büntető ítélet csak abból az okból nem hozható, mert egyhangú határozat nem jött létre, vagy ha a terhelt ellen súlyos gyanúok forognak fenn arra nézve, hogy a terhére rótt bűncselekményt elkövette, de bűnösségének bebizonyítása a törvényes határidőn ... belül lehetetlen, vagy ha a tárgyalás alatt derül ki, hogy a terhelt a 415. §-ban megjelölt valamely állapotban⁸ van, végül ha a törvényes határidőn belül ítéletet hozni egyáltalában nem lehet, a rögtönítelő bíróság úgy határoz, hogy további rögtönítelő eljárásnak nincs helye”;⁹ ilyenkor a rendes büntető per indul meg.¹⁰ Végül „mihelyt a rögtönbíráskodás elrendelésének oka

⁴ 437. §

⁵ Ezenkívül ha a terhelttel szemben az adott, elvileg rögtönítelő bíráskodás alá tartozó bűncselekmény miatt a rendes eljárást már megindították, akkor rögtönítelő bíráskodásnak az adott deliktum kapcsán vele szemben többé szintén nincs helye.

⁶ Ez alól két kivétel van: egyrészt húszévesnél fiatalabbakkal szemben halálbüntetést nem lehet kiszabni, másrészt „ha a halálbüntetésnek egy vagy több, a büntetésre legméltóbb egyéneken fogatosított végrehajtása a nyugalom és a rend helyreállítására szükséges elrettentő példát már megadta, fontos okokból, a kevésbé büns résztvevőkre” [444. § (3) bek.] halálbüntetés helyett szabadságvesztés alkalmazható. E szabadságvesztés tartama mindkét esetben ugyanaz: kötélt általi halálbüntetés helyett tíz évtől húsz évig terjedhető súlyos börtön, agyonlövés által végrehajtott halálbüntetés helyett pedig öt évtől tíz évig terjedhető egyszerű vagy súlyos börtön.

⁷ 446. § (3) bek.

⁸ Súlyos betegség, elmebetegség, terhesség.

⁹ 447. § (1) bek.

¹⁰ A rögtönítelő eljárás egyéb szabályai a következők. „A rögtönítelő eljárás megindítása iránt a katonai ügyész akképen intézkedik, hogy az illetékes parancsnoktól nyert parancsot a hadosztálybíróhoz haladéktalanul átküldi. Ez a bíróság köteles mindjárt e parancs beérkezése után a legnagyobb gyorsasággal intézkedni az iránt, hogy a rögtönítelő bíróság összeüljön és hogy a rögtönítelő bíróság biztonsága és a halálbüntetés esetleges végrehajtása végett szükséges fedezet és végrehajtó csapat rendelkezésre álljon és köteles gondoskodni arról, hogy a rögtönbíráskodás megtartására kijelölt helyen a szükséges hivatalos felszerelés készenlétben, egy lelkész, egy orvos és esetleg a hóhér jelen legyen és hogy ha a halálbüntetés mondatnék ki, annak végrehajtását semmi se akadályozza.” (440. §) „Sem alakszerű nyomozó eljárásnak, sem vádirat benyújtásának nincs helye, ellenkezőleg az egész eljárás elejétől végig az együttülő rögtönítelő bíróság előtt és ha csak lehet, félbeszakítás nélkül folyik le.” [441. § (1) bek.] „A terhelt védőt választhat... Ha a terhelt e jogával nem él, vagy ha a választott védőt a tárgyalásra azonnal meghívni lehetetlen, a bíróság hivatalból rendel védőt. Ha e célra alkalmas jogtudó egyén nem áll azonnal rendelkezésre, katonaiállományú tisztet kell védő gyanánt kirendelni.” [442. § (2) bek.] „A tárgyalás azzal kezdődik, hogy a katonai ügyész vádirat felolvasása helyett a terhelt ellen fennforgó tényeket előadja. Az eljárás rendszerint annak a tettek bizonyítására szorítkozik, a mely miatt a rögtönítelő eljárást megindították; a katonai ügyész indítványára azonban kiterjeszhető más oly cselekményekre is, a melyek rögtönítelő eljárás alá tartoznak, ha ennek következtében a rögtönítelő eljárást meghiusító késedelemtől tartani nem kell. A terhelt egyéb bűncselekményét figyelmen kívül kell hagyni. A büntársak és a bűnrészesek kipuhatólását sem kell ugyan szem elől téveszteni, de e miatt a vádlott ellen az ítélet meghozását és végrehajtását elhalasztani nem szabad. A bizonyító eljárás befejeztével a katonai ügyész annak eredményét kifejti és indítványát megteszi. Erre a vádlott és védője felel és ha a katonai ügyész még válaszol, az utolsó felszólalás joga mindig a vádlottat és védőjét illeti.” (443. §) Az ítéletet a bíróság zárt tanácskozást követően hozza meg,

megszűnt, főleg ha a halálbüntetésnek egy vagy több bűnösön foganatosított végrehajtásával az elrettentő példa már megadatott, a rögtönbíráskodás megszüntetését azonnal ki kell mondani és mindig ugyanoly módon kell kihirdetni, mint a rögtönbíráskodás elrendelését”.¹¹ A megszüntetésre az illetékes parancsnoknak akkor van joga, ha a statáriumot ő rendelte el, a hadügyminiszter viszont az akár általa, akár az illetékes parancsnok által elrendelt rögtönbíráskodást megszüntetheti. (Meg kell még jegyezni, hogy a hadrakelt seregre részben a fentiekől eltérő szabályok vonatkoztak,¹² ezek részletezésétől azonban eltekintünk.)¹³

A párhuzamos katonai törvényeknél is fontosabb szerepe volt azonban a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről rendelkező 1912. évi LXIII. törvénycikknek; míg ugyanis előbbieket csak a katonákra (katonának minősülő személyekre) terjedtek ki, addig az utóbbi mindenkit érintett. (E törvénycikket később, az 1914. évi L. törvénycikkkel kiegészítették ugyan, utóbbi szabályai azonban pusztán a rendkívüli beszolgáltatási és munkakötelezettségre, a hatósági ármegállapításra, valamint a veszélyes egyének bizonyos területekről való kitiltásának lehetőségére vonatkoztak, így a rögtönbíráskodás lehetőségét nem érintették.) E törvénycikk felhatalmazta a kormányt, hogy háború idején, sőt már „a háború fenyegető veszélyének okából elrendelt előkészületek esetében” is különleges intézkedéseket tegyen, rendkívüli, a hadihelyzet miatt szükséges (vagy a kormány által annak tartott) szabályokat léptessen életbe, anélkül hogy azok megalkotásához kikérné az országgyűlés beleegyezését vagy akár csak véleményét is.¹⁴ A kormány (a „ministerium”) a felhatalmazás meglehetősen tág keretei közt szabadon határozhatta meg, hogy milyen intézkedéseket tegyen, azokat mikor léptesse életbe,¹⁵ illetve hogy hatályuk mely területre vagy területekre (esetleg az ország egészére) terjedjen ki. Ennek keretében a hadviselés érdekeit érintő bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonására irányuló eljárások főtárgyalását elvonhatta az esküdtbíráskodás hatásköréből, és azok elbírálását a kizárólag hivatásos bírákból álló királyi törvényszékek hatáskörébe utalhatta; az esküdtbíráskodás működését teljesen fel is függeszthette; továbbá elrendelhetette, hogy a katonai büntetőbíráskodás alá nem eső, de a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményekre a gyorsított eljárást alkalmazzák, ennek kapcsán pedig azt is, hogy bizonyos büntetésekre [az 1912. évi LXIII. tc. 12. § 4. pontja értelmében a hűtlenségre, lázadásra, gyilkosságra, szándékos emberölésre, a közegészség ellen halál okozásával elkövetett büntetésekre, rablásra, gyújtogatásra, vízáradás okozásának büntetéseire, valamint a vaspályákon, távírdákon (távbeszélőn) vagy hajókon elkövetett közveszélyű cselekmények büntetéseire] bevezessék a rögtönbíráskodást.

III. A statárium szabályai a világháborúban

amelyet nyilvánosan hirdet ki; az ítélettel szemben perorvoslatnak helye nincs. Ha az elítélt nem kapott kegyelmet, akkor lelkészt adnak melléje, majd a halálbüntetést – ahogy fentebb már szó volt róla – vagy kötéllel, vagy golyó által két órán belül végrehajtják.

¹¹ 449. § (2) bek.

¹² Lásd ehhez a XXVII. fejezetet. E külön rendelkezések közül mindazonáltal talán a legfontosabb az, hogy a halálbüntetést a hadihajókon mindig agyonlövésssel kellett végrehajtani, akkor is, ha az ítélet kötél általi halálra szólt.

¹³ Érdekesség, hogy a későbbi törvények és rendeletek, melyek a rögtönítélő eljárást a XX. században szabályozzák (bármely kurzus politikai érdekei is hívják azokat életre), gyakorlatilag szintén ugyanezen rendelkezéseket foglalják majd jogszabályba.

¹⁴ A kormánynak mindössze utólagos beszámolási kötelezettsége [2. § (3) bek.] volt.

¹⁵ Erre legkorábban – a fentiek alapján – a katonai mozgósítás elrendelésével egy időben volt lehetősége, ám ha a háború az első intézkedések megtételétől számítva négy hónapon belül nem tört ki, akkor e rendelkezések a törvény erejénél fogva hatályukat veszítették, hacsak fenntartásukhoz az országgyűlés kifejezetten nem járult hozzá.

A kormány már rögtön a háború elején (1914. július 27-én, vagyis a hadiállapot hivatalos beállta előtt egy nappal) élt mindhárom lehetőséggel, amikor is 26, határközeli területen fekvő törvényszék területén vonta el a súlyosabb (gyorsított bünvádi eljárás alá tartozó) bűncselekmények elbírálásának jogát az esküdtszékektől, és utalta azokat a királyi törvényszékek hatáskörébe (1914. évi 5.486. M. E. számú rendelet); egyúttal ezen esküdtszékek működését teljesen fel is függesztette (1914. évi 5.487. M. E. számú rendelet); valamint e területeken életbe léptette a gyorsított bünvádi eljárás szabályait, amely egyúttal a rögtönbíráskodás bármikori kihirdetésének lehetőségét is maga után vont (1914. évi 5.488. M. E. számú rendelet). Mindhárom rendelet egyszerre, kihirdetésük napján, vagyis július 27-én hatályba is lépett, és ugyanez igaz a törvény 14. §-a alapján kiadott 1914. évi 5.491. M. E. számú rendeletre is, amely az e 26 törvényhatóság területén elkövetett bizonyos bűncselekmények (jogosulatlan toborzás, esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segítségnyújtás, kémkedés és az ellenséggel való más egyetértés büntetése vagy a fegyveres erőnek vagy szövetséges csapatainak hátrányát vagy az ellenségnek előnyét célzó egyéb cselekmények, a katonai behívó parancs iránt engedetlenségre csábítás, valamint az ezen cselekmények útján elkövetett, szigorúbban megtorlandó cselekmények) vonatkozásában az egyébként polgári büntetőbíráskodás alá tartozó személyeket is katonai büntetőbíráskodás alá helyezte. Az előbbi három rendelet területi hatályát az 1914. augusztus 1-jén kihirdetett és hatályba lépett 1914. évi 5.735. M. E. számú rendelet további tíz törvényhatóság területére (az 1914. évi 5.488. M. E. számú rendelet hatályát pedig a magyar szent korona országainak egész területére), az 1914. augusztus 14-én kihirdetett és hatályba lépett 1914. évi 6.082. M. E. számú rendelet pedig ugyanezen fenti három rendelet hatályát még három másik törvényhatóság területére kiterjesztette.

A gyorsított eljárás (és ezzel együtt a rögtönbíráskodás) szabályait az 1912. évi LXIII. tc. 31. §-ának felhatalmazása alapján az igazságügy-miniszter alkothatta meg, melyre szintén 1914-ben került sor, mégpedig az 1914. évi 12.002. I. M. E. számú rendelet által.¹⁶ A gyorsított bünvádi eljárás rendes szabályai¹⁷ a perek gyorsabb lefolyása érdekében némileg korlátozták a vádlottak jogait, de nem olyan mértékben, amely a jogbiztonságot vagy az igazságos ítélezést számottevően veszélyeztette volna. Az 5. § például előírta, hogy „minden intézkedést a lehető legnagyobb sürgősséggel kell elrendelni és foganatosítani, tekintet nélkül a vasárnapokra és ünnepnapokra és a nap szakára”; a 6. § bármely bíróságnak illetékességet biztosított, amelyhez a királyi ügyész fordult; a 8. § lehetővé tette, hogy kötelező védelem esetében ügyvéd helyett ügyvédjelölt vagy más alkalmas jogtudó egyén is kirendelhető legyen. A 9. § kimondta, hogy vizsgálatnak nincs helye, csak nyomozásnak; a 10. § azt, hogy „a nyomozó eljárásban minden hosszadalmasságot kerülni kell”; a 13. § szerint pedig „a kir. ügyészség, mielőtt a vádemeléshez elegendő alapot talál, késedelem nélkül, lehető rövidelességgel szerkesztett vádiratot terjeszt a bíróság elé, amelyben az ügy főtárgyalására határnap kitűzését is kéri”. A 17. § azt írta elő, hogy az ítéletet közvetlenül meghozatala után rögtön ki kell hirdetni, a 18. § pedig úgy rendelkezett, hogy minden esetben csak egyfokú perorvoslatnak van helye, amelyet azonnal, az ítélet kézbesítése esetén pedig az azt követő három napon belül be kell jelenteni.

Az 1914. évi 12.002. I. M. E. r. rögtönbíráskodásra vonatkozó rendelkezései¹⁸ azonban – a gyorsított eljárás szabályaival ellentétben – a hatékonyság érdekében már keveset törődtek a terheltek jogaival, rendkívüli helyzetre rendkívüli szabályokat írtak elő. Ez utóbbiak nagy része megegyezett a parallel katonai törvények által előírtakkal (az értelemszerű eltérésektől eltekintve),¹⁹ csak egy-két szabály tekinthető újnak vagy másnak. Így például mind a

¹⁶ E rendeletet ugyancsak július 27-én hirdették ki, és ugyancsak azonnal hatályba lépett.

¹⁷ I. fejezet (1-24. §§)

¹⁸ II. fejezet (25-45. §§)

¹⁹ Például katonai törvényszék helyett az ítélezést a királyi törvényszék végzi, a vádlói oldalon katonai ügyész

rögtönbíráskodás elrendelése, mind annak megszüntetése az igazságügy-miniszter joga, aki azt a belügy- és a honvédelmi miniszterrel egyetértve gyakorolhatja; a terhelt csak akkor állítható statáriális bíróság elé, ha tetten érték, vagy ha bűnössége minden valószínűség szerint haladéktalanul be fog bizonyosodni;²⁰ a rögtönítélő bíróság dönt arról, hogy a halálra ítéltet kegyelemre ajánlja-e;²¹ a huszadik életévét be nem töltött tettesre halálbüntetés helyett tíz évtől tizenöt terjedhető fegyházbüntetést, a 18. évet be nem töltött terheltre öt évtől tíz évig terjedhető fogházbüntetést, a „kevésbé bűnös részesekre” pedig a nyugalom és a rend helyreállása után életfogytiglani vagy tíztől tizenöt évig tartó fegyházbüntetést kell kiszabni;²² stb.

1915-ben a kormány az 1915. évi 2.060. M. E. számú rendelettel módosította, illetve kiegészítette a gyorsított bünvádi eljárás szabályairól szóló 1914. évi 12.002. I. M. E. rendeletet, amivel egyúttal egy új, egységes kódexet léptetett életbe (1915. évi 9.550. I. M. E. számú rendelet a gyorsított bünvádi eljárás módosított és kiegészített szabályainak megállapításáról), ám ez a kormányrendelet a gyorsított bünvádi eljárás rendes szabályai körében lényeges változást nem hozott, a rögtönbíráskodás szabályozása pedig egyenesen szó szerint megegyezett az 1914-essel, így érdemi módosításra vagy kiegészítésre ezen előírások körében végeredményben nem került sor.

Végül – az I. világháború idején alkotott normák közül utolsóként – a 2731/1917. M. E. rendelet azt is lehetővé tette, hogy az igazságügyi miniszter bizonyos konkrét bűncselekmények (egészen pontosan az 1912. évi LXIII. tc. 12. § 4. pontjában megjelölt deliktumok) vonatkozásában a rögtönbíráskodást elrendelhesse. (Ehhez természetesen – mint láttuk – a belügy- és a honvédelmi miniszter egyetértése szükségeltett, és a rendelet 8. §-a szerint ugyanez a három személy jelölhette ki azt a területet és a rendelet által meghatározott bűntettek közül azokat a deliktumokat, ahol és amelyekre nézve a rögtönítélő eljárás hatályba lép.)

helyett királyi ügyész szerepel, katonai kötelékek vagy kerületek helyett a rögtönbíráskodás törvényhatóságok területére (illetékességi körére) terjedhet ki stb.

²⁰ Ha ez mégsem történne meg, akkor természetesen a rendes eljárás indul meg.

²¹ Ha a rögtönítélő bíróság a terheltet nem ajánlja kegyelemre, a halálbüntetést rögtön (vagyis az ítélet meghozatalától számított két órán belül) végre kell hajtani (attól függetlenül, hogy a terhelt vagy védője kért-e kegyelmet), ha viszont kegyelemre ajánlja, akkor a király döntését mindenképpen meg kell várni. Ha a király a kegyelem megadását elutasítja, akkor ennek kihirdetését követően kell a végrehajtásra sort keríteni, ha pedig a király kegyelmet ad, tilos az illetőt kivégezni.

²² Mivel – nem katonákról lévén szó – e rendelet alapján csak kötél általi halálbüntetést lehet alkalmazni, golyó általit nem, ezért a párhuzamos katonai törvényeknél írt megkülönböztetés a kétféle kivégzési mód helyébe lépő szabadságvesztésre itt értelemszerűen nem jön szóba.